

Institutet för mänskliga rättigheter
Åbo Akademi
Gezeliusgatan 2
20500 Åbo

3.10.2003

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto

OIKEUSMINISTERIÖ

8. 10. 2003
qd 32, 41, 2002
OMO28:00/2002
davo

LAUSUNTO: Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio – työryhmän osamietintö

Oikeusministeriön lausuntopyynnön (OM 32/41/2002) johdosta Åbo Akademin Ihmisoikeusinstituutti esittää kunnioittavasti lausuntonaan seuraavaa.

Yleistä

Ihmiskauppaa koskevien säännösten lisääminen rikoslakiin on ajankohtaista ja välttämätöntä. Kaksoisrangaistavuuden vaatimuksen poistaminen ihmiskauppaa ja alaikäiseen kohdistuvaa paritusta koskevista säännöksistä on nähtävä positiivisina muutoksina niin naisten ja lasten oikeuksien kannalta kuin rankaisemattomuuden poistamisen näkökulmasta. Sama koskee prostituutiota koskevan markkinoinnin kriminalisointia. Myös RL 20 luvun 9 a §:n 4 momenttiin ehdotettu muutos iän nostamisesta 18 vuoteen ja lainsäädännön yhdenmukaistaminen tältä osin on nähtävä positiivisena toimenpiteenä.

Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi

Seksuaalipalvelujen oston kriminalisoinnin tarkoituksena on vaikuttaa vähentävästi kysyntään prostituution ja ihmiskaupan perussyynä. Näin ollen pyritään vaikuttamaan (epäsuorasti) myös ihmiskauppaan ja paritusrikollisuuteen. Työryhmän mietinnössä mainitaan, että seksuaalipalvelujen ostamisen kieltämisellä on Ruotsissa todettu jossain määrin olevan vaikutusta prostituutioon, ainakin katuprostituutio ja sen kysyntä ovat jossain määrin vähentyneet. Kuitenkin Ruotsin poliisin raportin mukaan seksuaalipalvelujen kriminalisoinnilla ehkäisy tarkoituksessa on ollut vaikutuksia ainoastaan katuprostituutioon, eikä ole todisteita siitä, että prostituutio ilmiönä olisi vähentynyt.¹ Koska katuprostituutio Suomessa on pienimuotoista, oston kriminalisoinnin konkreettinen hyöty voidaan kyseenalaistaa, varsinkin ottaen huomioon, että uudistettu järjestyslaki kriminalisoi seksuaalipalveluiden ostamisen yleisellä paikalla.

¹ Rapport, Lag om förbud mot köp av sexuella tjänster: Metodutveckling avseende åtgärder mot prostitution, Polismyndigheten i Skåne, 2001, s. 6-7. Ruotsin kokemukset ovat huolestuttavia siinäkin suhteessa, että prostitoitujen asiakaskunnan pienentymisen on todettu johtaneen sukupuolitautilien lisääntymiseen (koska vähentyneiden tulojen vuoksi lisämaksusta suostutaan yhdyntään ilman kondomia). Lisäksi, koska seksuaalipalvelujen hinnat kadulla ovat laskeneet (noin 50 %), prostituoidut joutuvat myös ottamaan useampia asiakkaita saadakseen entisenlaiset tulot. Rapport 2001, s. 6.

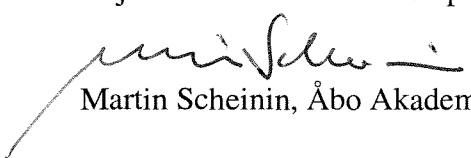
Toisaalta työryhmän mietinnössä todetaan, että Ruotsissa seksuaalipalvelujen oston kriminalisoinnilla on jossain määrin ollut myönteisiä vaikutuksia ihmiskaupan torjunnassa.² Näistä kokemuksista tulisi saada enemmän tietoa ennen kuin Suomessa ryhdytään asiassa lainsäädäntötoimiin. Jos olisi osoitettavissa tai edes perustellusti pelättävissä, että seksuaalipalvelujen oston kriminalisointi saattaisi käytännössä johtaa ihmiskaupan ja seksuaalisen alistamisen pahimpien muotojen yleistymiseen, tätä askelta ei tule ottaa.

Maksullisten seksuaalipalvelujen kysyntään vähentävästi vaikuttavat seikat on sinänsä nähtävä hyötyinä. Silti pelkästään kysyntään vaikuttaminen ei ole riittävää; on muistettava että rajat ylittävän prostituution perussyihin kuuluvat köyhyys, epätasa-arvo ja elintasokuilut. Usein myös suomalaisen prostituution syitä ovat syrjäytyneisyys ja päihdeongelmat. Näin ollen erinäisten turvaverkostojen ja palvelujen on kehityttävä, jotta prostituutiosta luopuminen voi olla todellinen vaihtoehto. Kriminalisointi ei voi eikä saa olla ainoa keino vaikuttaa seksuaalipalvelujen kysyntään. Myös asenne- ja seksuaalikasvatuksella voidaan vaikuttaa vääristyneeseen naiskuvaan ja kuvaan seksuaalisuudesta.

Kuten työryhmän mietinnössäkin huomautetaan, ongelmallisena voidaan pitää myös sitä, että jos seksuaalipalvelujen osto kriminalisoidaan, palvelujen tarjoaja saattaa toimia osallisena (tai yllyttäjänä) rikokseen. Tämä heikeintäisi prostituoitujen asemaa ennestään ja johtaisi siihen että säännöksen suojelun kohteesta tulisikin rikollinen. Työryhmän mietinnössä esitetään huoli siitä, että välttämättömän osallisuuden konstruktio olisi heikommin perusteltu ehdotetussa RL 20 luvun 8 §:ssä kuin seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevassa säännöksessä. Mikäli seksuaalipalvelujen osto kriminalisoidaan, on huolehdittava siitä, että seksuaalipalvelujen tarjoajien/myyjien asema turvataan siten, että heidän mahdollista osallisuustekoaan ei voida rankaista.³

Pakkokeinolain muutokset

Ehdotettuihin rikoslain muutoksiin liittyen työryhmä ehdottaa muutoksia myös poliisin toimivaltuuksien sääntelyyn pakkokeinolaissa. Vaikka kyse on osin rikosnimikkeiden ja rangaistusasteikkojen muutoksiin liittyvistä teknisluontoisista tarkistuksista, ehdotus antaa aiheen kiinnittää vakavaa huomiota siihen että mm. telekuuntelun ja teknisen kuuntelun käyttöalaa on jatkuvasti laajennettu ilman että toimenpiteen kohteen ja sivullisten oikeussuojaa olisi parannettu. Kuitenkin kokemukset uusien toimivaltuuksien käytöstä ovat tuoneet esiin huomattavia epäkohtia oikeusturvassa. Kyseisten pakkokeinojen käyttöalaa ei tule miltään osin laajentaa ennen kuin nämä epäkohdat on korjattu.

Martin Scheinin, Åbo Akademin Ihmisoikeusinstituutin johtaja, professori

² Ks. myös *Handel med kvinnor: Lägesrapport 5*, RKP KUT Rapport 2003:1, s. 26.

³ Tässä yhteydessä maininnan arvoinen on eräs ruotsalaistutkimus, jossa haastatellut pohjois-ruotsalaiset poliisin edustajat pitivät lakia seksuaalipalvelujen myynnistä sinänsä hyvänä koska se viestittää yleisölle että prostituutio ei ole hyväksyttävää. Toisaalta käytännön ongelmat heikentävät lain käyttökelpoisuutta. Poliisin edustaja olikin sitä mieltä, että puuttuakseen prostituutiona ilmenevään ihmiskauppaan koko prosessi olisi kriminalisoitava, mukaan lukien seksuaalipalvelujen myynti. Tage Alalehto, 'Eastern prostitution from Russia to Sweden and Finland', *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, vol. 3 (2002), ss. 96-111, 108.